

op dit klavier de vingers des doods het accent der onherroepelijkheid gelegd hebben. Een der dingen die tussen Marsman en menig-een van ons stond, als *trait d'union* en als scheidingslijn tevens, was onze hang naar een verbeeld heidendom, die zich het eerst uitte in ons gevecht met het christendom. Stormloop van Don Quichote tegen de stilstaande windmolens, — tegen de kruisen! Eerst laat stak de wind op, die deze kruisen in sterren omtoverde.

Vandaag geloof ik, dat dit spiegelgevecht op leven en dood het kenmerkende geworden is van onze generatie; geen toevalligheid, maar iets dat ten diepste samenhangt met onze kunstidealën, met de wil om schoonheid te scheppen in een samenleving die wars en gespeend daarvan is. Wij zagen de steden als woekeringen rondom de kathedralen die zinloos hun tinnen ten hemel verhieven terwijl de fundamente reeds in elkander stortten en minder hechtheid vertoonden dan de krèpis der Ioniërs of de zuilen der Doriërs. Maar wij leefden temidden van de kathedraalsteden en om ons heen verrees de afschuwelijke nieuwbouw van een karakterloze confectie-gothiek. Allen zonder uitzondering ondergingen wij de onverdraaglijkheid hiervan, en dit was het, wat op een gegeven ogenblik de groep der „vitalisten” uit de *Vrije Bladen* samenbracht met de „jong-katholieken” uit *De Gemeenschap*. Het contact is heilzaam geweest, al bleef van de oorspronkelijke groeperingen niets meer over, en ging ieder zijn individuele, eenzijdige weg. Jarenlang draaiden onze discussies min of meer om ditzelfde kernpunt; wij publiceerden in elkaars tijdschriften met de verdraagzaamheid die alleen door een sterk gemeenschappelijk ideaal verschaft wordt.

Tenslotte hebben wij altijd naast elkander gestreden, elkaar soms verketterend zoals alleen een gemeenschappelijke liefde misken-nen doet. Want elk vertoonde daarbij zijn eigen karakteristieken. Bij Marsman was het de tergende, en achteraf maar al te wel gefundeerde angst, dat de kunst langer zou blijven dan het leven, en dat door de gevreesde fysieke dood, door de ontoereikendheid van zijn verheerlijkt „vitalisme”, de tijd hem niet vergund zou zijn iets anders tot stand te brengen dan een onvoltooide tempel. Zo heet het laatste deel van zijn laatste, rijpste en meest-aaneengesloten bundel. Daarin zien wij hem nogmaals ten voeten uit, en nu „een mens tot man gerijpt,” volgens de uitdrukking van een onzer grootste dichters.

Het was een eerlijke, een goede strijd, de zijne. Weinig komt het op het resultaat aan; weinig past het ons een schatting te doen van de toekomst. Maar onze hoop is toereikend en moet de leemten vullen. Het kruis dat wij vreesden, is het kruis achter de naam. Achter het werk.... nooit! Want — en met deze woorden eindigt Marsman zelf zijn laatste bundel, *Tempel en Kruis*¹ — :

„zoolang de europeesche wereld leeft en, bloedend, droomt den roekeloozen droom waarin het kruishout als een wijnstok rankt, ruischt hiér de bron, zweeft boven déze zee het lichten van den creatieven geest.”

Zo zij het.

Albert Helman

¹ *Tempel en Kruis* werd uitgegeven door N.V. Em. Querido, Amsterdam, 1940.